

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

GREEN ECONOMY AND DEVELOPMENT

Social, Economic, Technological, Scientific and Popular Science Journal

**2026-YIL / AVGUST / 8-SON,
II-QISM**

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

*Elektron nashr. 2026-yil, avgust.
II-qism*

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golischeva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyea Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukirimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy
jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va
taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHDA TO'G'RIDAN-TO'G'RI XORIJIY INVESTITSİYALARNING AHAMIYATI.....	12
Usmonova Zarina	
O'ZBEKISTONDA YASHIL IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHNING HUQUQIY MEXANIZMLARI VA MAHALLIY DAVLAT HOKIMIYATI ORGANLARI FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	19
Zaripova Sabrina Zafar qizi	
O'ZBEKISTON TO'QIMACHILIK TARMOG'IDA INTEGRATSIYALASHGAN MENEJMENT TIZIMINI RAQAMLI TRANSFORMATSIYA ASOSIDA JORIY ETISH: SAMARADORLIK, TO'SIQLAR VA ISTIQBOLLAR.....	25
Sobirov Shohruh Shuxratovich	
ISTE'MOLCHILAR ORASIDA IJTIMOIIY TARMOQLARDAGI QISQA FORMATLI VIDEOKONTENTNING IMPULSIV XARID XATTI-HARAKATLARIGA TA'SIRI.....	30
Ra'no Balxiboyeva Davron qizi	
KAPITAL BOZORI ORQALI TIJORAT BANKLARI RESURS BAZASINI KENGAYTIRISH YO'LLARI.....	40
Otabek Oltiboyev	
TURIZM XIZMATLARI BOZORIDA RAQAMLASHTIRISHNING YALPI TALAB O'ZGARISHIGA TA'SIRI TAHLILI.....	45
Ochilov Laziz Siddiqovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA SOLIQ SIYOSATINING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI VA YANGI ISLOHOTLARNING MAKROIQTISODIY TAHLILI.....	54
Sanakulova Iroda Abrorovna	
GLOBAL IQLIM O'ZGARISHI SHAROITIDA CHO'L YAYLOVLARI IXTISOSLASHUVINI MOSLASHTIRISHNING NAZARIY-KONSEPTUAL ASOSLARI VA ILG'OR XORIJIY TAJRIBA (O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI QIZILQUM CHO'L YAYLOVLARI MISOLIDA)	61
Kozokov Najmiddin Isomiddinovich	
XALQARO OLIY TA'LIM TIZIMLARIDA UNIVERSITET BOSHQARUVINING TRANSFORMATSIYASI: INSTITUTSIONAL AVTONOMIYA, HISOBDOIRLIK VA STRATEGIK BOSHQARUV MODELLARI	68
Tursunmuratov Sherzod Turdimuratovich	
THREE GENERATIONS OF REFORM: GOVERNANCE PARADIGMS AND THE MEASUREMENT GAP IN UZBEKISTAN'S SUSTAINABLE DEVELOPMENT TRANSITION	76
Salakhutdinova Yulduz Golibovna	
ГЕНЕРАТИВНЫЙ ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ И ТРАНСФОРМАЦИЯ КОНТЕНТ-МАРКЕТИНГА	82
Умарова Нозанин Алишерзода	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA XIZMATLAR SOHASINI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	88
Sapayev Abduljalol Odinayevich	
TIJORAT BANKLARIDA TO'LOV TIZIMLARI SAMARADORLIGINI OSHIRISH VA XAVFSIZLIGINI TA'MINLASH	96
Berdiboyev Oltinboy Abdiboqi o'g'li	
UMUMIY IQTISODIY MUVOZANAT NAZARIYASINING ZAMONAVIY TALQINI.....	102
Murodov Alisher Murodjon o'g'li	
РОЛЬ СИСТЕМЫ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО МЕНЕДЖМЕНТА В ОБЕСПЕЧЕНИИ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ И НАПРАВЛЕНИЯ ЕЁ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ	106
Уралова Сожида Анвар кизи	
JIZZAX VILOYATI TURIZMINING RIVOJLANISH DINAMIKASI, TUZILMASI VA ISTIQBOLLARI (2016–2024-YILLAR)	112

Mamadiyorov Adhamjon Qo'chqar o'g'li KREATIV INDUSTRIYALARNI RIVOJLANTIRISH ORQALI AHOLI BANDLIGI VA DAROMADLARINI OSHIRISH IMKONIYATLARI	121
Ulug'bekov Sardorbek Ulug'bekovich TIJORAT BANKLARIDA KREDITLASH AMALIYOTI SAMARADORLIGINI BAHOLASH MEZONLARI VA KO'RSATKICHLAR TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	128
Turdiyev Eralijon Muxtarovich OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA BUDJETDAN TASHQARI TUSHUMLAR AUDITINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	134
Abduraxmonov Saidqosimxon Abduhamid o'g'li CHAKANA BANK XIZMATLARINI RAQAMLI TRANSFORMATSIYA QILISHNING NAZARIY JIHATLARI	138
Asqarov Fayzullo G'iyosiddin o'g'li RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA BILIM VA MALAKALARNI RAQAMLI BAHOLASH TIZIMINING NAZARIY-IQTISODIY ASOSLARI	148
Abdiyev Nosir Raximovich Muzaffarova Mohira Nuraliyevna O'ZBEKISTON BANK SEKTORIDA MOLIYAVIY JINOYATLARGA QARSHI KURASHISHDA SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI	154
Berdiboyev Oltinboy Abdiboqi o'g'li SURXONDARYO VILOYATIDA TURIZM INFRATUZILMASINING HUDUDIIY RIVOJLANISH DARAJASINI QIYOSIY BAHOLASH	160
Omonova Nigora Bahodir qizi ZAMONAVIY TO'LOV TIZIMLARINING INSTITUTSIONAL RIVOJLANISHINI STRATEGIK BOSHQARISH MEXANIZMLARI	167
Iskandarov Xurshid Iskandarovich TEXNOLOGIK AVLOD ALMASHINISHI SHAROITIDA ALOQA KORXONALARI TOVAR-MODDIY ZAXIRALARINING QADRSIZLANISHINI HISOBGA OLISH USLUBIYATINI TAKOMILLASHTIRISH	175
Jamilov Jushqin Jonon o'g'li SANOAT KORXONALARINING INNOVATSION RIVOJLANISH DARAJASINI ANFIS ASOSIDA MODELLASHTIRISH	181
Avazova Nafisa Namazovna O'ZBEKISTONDA KICHIK BIZNESNING RAQAMLI RIVOJLANISHINI BAHOLASH: O'ZSME-DDI MODULINING METODOLOGIYASI VA AMALIY JORIY ETISH MEXANIZMI	186
Rajabov Sirojiddin Mansurovich ISLOM MOLIYASI TAMOYILLARINING IQTISODIY SAMARADORLIKNI TA'MINLASHDAGI AHAMIYATI	193
Kenjaeva Durdona Ravshan qizi ФАКТОРНЫЙ АНАЛИЗ КАК ИНСТРУМЕНТ ИССЛЕДОВАНИЯ ПРОИЗВОДСТВЕННОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ	198
Аюбов Ойбек Улугбек угли YASHIRIN IQTISODIYOTGA QARSHI KURASHISHDA MA'LUMOTLAR TAHLILINI MATEMATIK MODELLASHTIRISH	204
Raximov Sarvarbek Abdumutalibjonovich KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINI QO'LLAB-QUVVATLASH, ULARNI MOLIYALASHTIRISHNI RAG'BATLANTIRISH BO'YICHA CHORA-TADBIRLARNING ASOSIY YO'NALISHLARI	211
Umarova Gulzodxon Qodirbekovna MEHMONXONA XO'JALIKLARI SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING INTEGRAL MEXANIZMI VA EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH	216
Rahimov Hasan Abdusaitovich NOMODDIY AKTIVLAR BO'YICHA OSHKORALIKNI TAKOMILLASHTIRISH VA MILLIY HISOBNI XALQARO STANDARTLAR BILAN UYG'UNLASHTIRISH	221

Ishankulov Izzatilla Nurillayevich SANOATLASHTIRISH ORQALI MILLIY IQTISODIYOT RAQOBATBARDOSHLIGINI TA'MINLASHDA UNUMDORLIK OMILI.....	226
Erkayev Akrom Normuxammadovich INNOVATSION O'ZGARISHLAR ASOSIDA AHOLI FAROVONLIGINI OSHIRISHNING 2030-YILGACHA MO'LJALLANGAN PROGNOZ SSENARIYLARI VA ULARNING SEZGIRLIK TAHLILI	232
Amrullayev Dadaxon ЭКОНОМЕТРИЧЕСКОЕ МОДЕЛИРОВАНИЕ ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ УЯЗВИМОСТИ СТРАН ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ И СТРУКТУРНОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ	237
Эркинбаева Камила Жавланбековна TIJORAT BANKLARI BIZNES MODELINING RAQAMLI TRANSFORMATSIYASI: ZAMONAVIY TENDENSIYALAR VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI	243
Sh. Nurullayeva S. Narimonov OLIY TA'LIMDA RAQAMLI EKOTIZIMNI SHAKLLANTIRISHDAGI XAVF-XATARLAR (RISKLAR) VA BOSHQARUV MUAMMOLARI.....	249
Pirmanov Oxunjon Baxridin o'g'li НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ РАЗВИТИЯ ДИСТАНЦИОННОГО БАНКОВСКОГО ОБСЛУЖИВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ	256
Шомуродов Равшан Турсункулович Хакимов Хафизбек Хамза угли Джумабаева Гаянэ Рахимовна YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA AVTOTRANSPORT XIZMATLARI BOZORINING RAQOBATBARDOSHLIGINI EKOLOGIK-IQTISODIY OMILLAR ASOSIDA OSHIRISH YO'LLARI	263
Sultanov Sulaymon Safarboy o'g'li TIJORAT BANKLARIDA TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI KREDITLASH SAMARADORLIGINI BAHOLASH VA UNI OSHIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI.....	269
Abdushukurova Mehribonu Dilmurod qizi CHORVACHILIK MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQRISH, YER RESURSLARIDAN FOYDALANISH VA AHOLINING XARID QOBILİYATI MUVOFIQLIGINI BAHOLASH	276
Ramazonov Zafar Ulug'bekovich ИННОВАЦИОННЫЙ МЕНЕДЖМЕНТ СТРАХОВЫХ КОМПАНИЙ КАК ФАКТОР РАЗВИТИЯ СТРАХОВОГО РЫНКА	281
Мирахмедова Мафтуна Ибрагимовна TIJORAT BANKLARIDA FOIZ SIYOSATI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING AMALIY JIHLTLARI.....	288
Orifova Dilnoza Obid qizi XALQARO KREDIT LINIYALARIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI.....	295
Aliyev Bekzod Ilhomovich ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К СОВЕРШЕНСТВОВАНИЮ УЧЁТА И АНАЛИЗА ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УСЛУГ В НЕГОСУДАРСТВЕННЫХ ВЫСШИХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ	301
Холикова Дурдона Бунёдjon кизи TOSHKENT VILOYATIDA ISHLAB CHIQRISH SOHASIDA KICHIK BIZNESNING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA HUDUDII DIFFERENSIATSIYASI	308
Salimov Burxoniddin IJTIMOIY-IQTISODIY ADOLATNI TA'MINLASHDA SINERGETIK YONDASHUV: ZANJIRLI ADOLAT KONSEPSIYASI.....	314
Alimov Nasimjon Hoshimovich AQLLI SHAHAR TIZIMIDA IJTIMOIY SOHA BOSHQARUVI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING TASHKILII-IQTISODIY MEXANIZMLARI.....	319

Radjabov Bunyod Abduxalilovich QO'SHILGAN QIYMATNI TAQSIMLASHNING SAMARALI SOLIQ MEKANIZMIGA OID XORIJ TAJRIBALARI.....	326
A.A. Bobomurodov O'ZBEKISTONNING "YASHIL IQTISODIYOT" TIZIMIGA O'TISH ZARURIYATI VA XIZMATLAR SOHASI UCHUN IQTISODIY AHAMIYATI.....	333
Y.M.Xalikov OLIY TA'LIM TASHKILOTLARIDA AKADEMIK FAOLIYATNI BOSHQARISHNING NAZARIY VA METODOLOGIK ASOSLARI.....	342
Ixtiyorov Bekzod Zulfiqor o'g'li YOSHLARNING RAQAMLI MEHNAT PLATFORMALARIDA BARQAROR BANDLIGINI RISKKA ASOSLANGAN STRATEGIK BOSHQARISH.....	349
Palvonova Sevara Baxromovna RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA XIZMAT KO'RSATISH TARMOQLARIDA INNOVATSION BOSHQARUV TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	355
Almanov Ilhom Sultonovich MAKTABGACHA TA'LIM XIZMATLARINI GEYMIKATSIYALASH ASOSIDA TA'LIM SIFATI VA IQTISODIY SAMARADORLIKNI OSHIRISH	362
Aslonova Rushano Ilxomovna KICHIK BIZNES SUBYEKTLARIDA RAQAMLI PLATFORMALARDAN FOYDALANISHNING IQTISODIY NATIJADORLIKKA TA'SIRINI BAHOLASH.....	368
Tursunxo'jayeva Gulnoza Jamoliddin qizi HUDUDLARNING IQTISODIY RIVOJLANISHIDA ISTE'MOLCHILAR HUQUQLARINI HIMOYA QILISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	374
Xolmatov Azamatjon Abdupattoyevich СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕХАНИЗМОВ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ЭКСПОРТА В УЗБЕКИСТАНЕ: ЭКОНОМЕТРИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ЭКСПОРТНОЙ АКТИВНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ	380
Муниса Турдибаева LOYIHA MENEJERLARINING SOFT SKILLS KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHNING LOYIHALAR IQTISODIY SAMARADORLIGIGA TA'SIRI	394
Zairova Farida To'xtamurod qizi TIBBIY XIZMAT KO'RSATUVCHI KORXONALAR FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA IQTISODIY KO'RSATKICHLAR TIZIMIDAN FOYDALANISH.....	400
O'roqov Firdavs Ortiqniyoz o'g'li RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA KORXONALAR FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI	407
Jumaev Sohob Baxodirovich O'ZBEKISTONDA RAQAMLI VA BARQAROR TURIZMNI RIVOJLANTIRISHNING TRANSFORMATSIYON MODEL.....	412
Murodullayeva Guljaxon A'zamjon qizi INSON KAPITALINI BOSHQARISHNING ILMIY-NAZARIY VA USLUBIY ASOSLARI	418
Djalilova Dilbar Abdikarim qizi RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA O'ZBEKISTONNING INVESTITSION JOZIBADORLIGINI OSHIRISH MEKANIZMLARI	426
Olimboyeva Nazokat Abdujabbor qizi KICHIK VA O'RTA BIZNES SUBYEKTLARIDA INTEGRALLASHGAN RISKKA YO'NALTIRILGAN AUDIT MODELIDAN FOYDALANISH USLUBIYOTI.....	431
Muydinov Erkin Jamaldinovich MINTAQA IQTISODIYOTINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA TADBIRKORLIK FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING INSTITUSIONAL MEKANIZMLARI	441
Bekbergenov G'ayrat Shuxratovich YENGIL SANOAT KORXONALARINING EKSPORT FAOLIYATINI SOLIQ MEKANIZMLARI ASOSIDA MOLIVAVIY RAG'BATLANTIRISH	446

O'rinova Umida Qodirjonovna SOG'LIQNI SAQLASHNING YAGONA RAQAMLI EKOTIZIMIDA KIBERXAVFSIZLIK RISKLARINI BOSHQARISH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH	450
Turayeva Nafisa Odiljonovna XORAZM VILOYATIDA YER BOZORI INFRATUZILMASINI TAKOMILLASHTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI	456
Ubaydov Mirshod Ismailovich O'ZBEKISTON UY-JOY BOZORIDA MOLIVAVIY PUFAX XAVFINI BAHOLASH: INTEGRAL INDEKSNi SHAKLLANTIRISH VA EKONOMETRIK TAHLIL	462
Botirov Islombek Ulug'bek o'g'li SUTCHILIKGA IXTISOSLASHGAN CHORVACHILIK KORXONALARIDA TANNARXNING BUXGALTERIYA HISOBINING OBYEKTI SIFATIDA O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	467
Razzoqov Abbas Abdumalik o'g'li BUDJET TASHKILOTLARIDA MOLIVAVIY XATO VA NOMUVOFIQLIKLAR ICHKI AUDITINING INSTITUTIONAL-TASHKILIY MEKANIZMI	472
Mulayev Farxod Alisherovich SHAHAR INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISHDA EKOLOGIK BARQARORLIK TAMOYILLARINI JORIY ETISH: MUAMMOLAR, INNOVATION YECHIMLAR VA ISTIQBOLLAR.....	477
Nurtayev Zaxriddin SANOATNING «DRAYVER» SOHALARINI RIVOJLANTIRISH ORQALI IQTISODIY O'SISHNI JADALLASHTIRISH	482
Xolbozorov Muzraf Yusup o'g'li СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕХАНИЗМОВ ЦИФРОВОГО СТРАХОВАНИЯ ТУРИСТСКИХ РИСКОВ В УЗБЕКИСТАНЕ	489
Усманова Азиза Бахтиер кизи TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN AHOLIGA KO'RSATILADIGAN XIZMATLARNI TAKOMILLASHTIRISHNING NAZARIY-KONSEPTUAL ASOSLARI.....	497
Rajabov Saidrasul Xalil o'g'li AYOLLAR TADBIRKORLIGI VA GENDER TENGLIGI: XITOIY VA O'ZBEKISTON MEHNAT BOZORLARI TRANSFORMATSIYASI MISOLIDA	504
Xasanova Shaxzoda SOLIQ TIZIMIDA MARKIROVKALASH ORQALI XUFIYONA IQTISODIYOT VA SOLIQDAN QOCHISHNI QISQARTIRISH AMALIYOTI TAHLILI.....	510
Ismailov Bobir Salomovich MOLIVAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARI ASOSIDA BOSHQARUV HISOBOTI METODOLOGIYASINI SHAKLLANTIRISH KONSEPSIYALARI	517
Eshniyazova Yulduz Yuldashbayevna HUDUDIIY IQTISODIY TIZIMNI INNOVATION BOSHQARISHDA "INNOVATION EKOTIZIM" KONSEPSIYASI ASOSIDA ICHKI VA TASHQI MUHITLAR O'RTASIDAGI DINAMIK O'ZARO TA'SIRLARNI BAHOLASH.....	521
Xolov Azimjon ECONOMIC AND ORGANIZATIONAL MECHANISMS FOR THE DEVELOPMENT OF GREEN TOURISM	530
Abdurashidova Mahfuza Tolibjon kizi TIJORAT BANKLARIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA JARAYONLARINI BOSHQARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI.....	534
Kulboyeva Nargiz Majitovna SAVDO XIZMATLARINI RAQAMLASHTIRISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH	545
Raxmanov Sherzod Shuxratovich АКТУАЛЬНОСТЬ ОБЕСПЕЧЕНИЯ АУДИТА ГОСУДАРСТВЕННЫХ ЗАКУПОК В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	552
Абдуллаева Ш.Э. Чернушкина Л.А. O'ZBEKISTONDA JADAL URBANIZATSIYA SHAROITIDA YASHIL IQTISODIYOT	

TAMOYILLARINI SHAHARSOZLIKKA INTEGRATSIYA QILISH.....	557
Azamiddin Quldashev	
MANAGEMENT OF CULTURAL HERITAGE IN TOURIST DESTINATIONS OF UZBEKISTAN: THE CASE OF THE NEWLY RESTORED IMAM AL-BUKHARI COMPLEX	562
Saidzoda Shakhlokhon Murodilloevna	
O'ZBEKISTONDA PENSIYA TIZIMINING HOZIRGI HOLATI VA MINTAQAVIY TAHLILI	568
Jumabayeva Kumush Botir qizi	
CIVIL-MILITARY COOPERATION AND SOCIOECONOMIC DEVELOPMENT IN NIGERIA: A STATISTICAL ASSESSMENT OF EDUCATIONAL AND LEGAL POLICY OUTCOMES.....	578
Adams Adah Otakwu	
Muhammad Auwal Sule	
Blessing Onyanta Otakwu	
Mercy Omoo Otakwu	
SOCIAL CONDITIONS AND ORGANISED CRIMINALITY IN NIGERIA: IMPLICATIONS FOR LAW ENFORCEMENT AND SOCIAL POLICY	591
Adams Adah Otakwu	
Muhammad Auwal Sule	
TEMIR YO'L TRANSPORTI KORXONALARINING EKOLOGIK-IQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING METODIK ASOSLARI.....	601
Abduraxmanova Muqaddas Toxtasinovna	
KICHIK BIZNESDA BANDLIKNI OSHIRISHGA TA'SIR ETUVCHI OMILLARNI TIZIMLASHTIRISH VA BAHOLASHNING EKONOMETRIK YONDASHUVLARI.....	607
Turdiqulov Farrux Ravshanjon o'g'li	
KOMPETENSIYA MATRIKSINING MEHNAT BOZORIDAGI AHAMIYATI VA UNING O'ZBEKISTON UCHUN INSTITUTSIONAL JIHATLARI	616
Kurbanbayeva Sevara Marat qizi	
BYUDJET YO'QOTISHLARINING IQTISODIY MOHIYATI VA KO'P O'LCHOVLI TASNIFI (RISK-MENEJMENT KONTEKSTIDA)	623
Jasur Nurmatov	
ФОРМИРОВАНИЕ ИНТЕГРИРОВАННОЙ ТУРИСТСКОЙ ЭКОСИСТЕМЫ КАК ОСНОВА КОМПЛЕКСНОГО РАЗВИТИЯ ТУРИСТСКОЙ ИНДУСТРИИ УЗБЕКИСТАНА.....	630
Абзалова Нозимахон Нодирбек кизи	
XORIJYIY MAMLAKATLARNI SANOATLASHUV MODELLARINING QIYOSIY TAHLILI VA ULARDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI.....	636
Erkayev Akrom Normuxammadovich	
TIJORAT BANKLARINING KORXONALAR INNOVATSION-INVESTITSIYAVIY TALABLARINI TA'MINLASHDAGI FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH.....	642
Gafurova Dilshoda Farxotovna	
HUDUDLARNING IQTISODIY-IJTIMOIIY RIVOJLANISHIDA INVESTITSIYALARNI JALB QILISHNING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI	646
Muxamadjanov Shaxriyor Solijon o'g'li	
IJTIMOIIY TARMOQLARDAGI MARKETING KONTENTINING ISTE'MOLCHILARNING XARID QILISH NIYATIGA TA'SIRINI BAHOLASH	652
Tilavkobilova Mehriniso Isomiddin qizi	
YASHIL LOYIHALARNI MOLIALASHTIRISH MEXANIZMLARINING TASNIFI VA ULARNING BANK TIZIMIDAGI O'RNI	658
Sobirov Bobur Oybek o'g'li	
ЦИФРОВАЯ ТАМОЖНЯ В ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКЕ УЗБЕКИСТАНА: ОТ ЗАРУБЕЖНОГО ОПЫТА К НАЦИОНАЛЬНЫМ ЦИФРОВЫМ ТЕХНОЛОГИЯМ.....	663
Сейдеметова Эльмира Оралбай кизи	
MADANIY MEROS OBYEKTLARINING TURISTIK-IQTISODIY SALOHIYATINI BAHOLASH USLUBIYOTI	667
Sharofiddinov Shohabbos Xayrullayevich	
O'ZBEKISTONDA MOLIAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARIGA (IFRS) O'TISH SHAROITIDA BUXGALTERIYA HISOBINI TRANSFORMATSIYA QILISH MUAMMOLARI	675

To'rayeva Farida Rustam qizi	
TURIZM SOHASIDA INSON KAPITALI RESURLARIDAN SAMARALI FOYDALANISH YO'LLARI.....	680
Xakimova Zavqiya Umarbek qizi	
RAQAMLI TO'LOV TIZIMLARI VA BIZNESNI RAQAMLASHTIRISH: MOLIYAVIY INKLYUZIYA, YASHIRIN IQTISODIYOTNI QISQARTIRISH VA SOLIQ TUSHUMLARI (XALQARO TAJRIBA VA O'ZBEKISTON UCHUN TAVSIYALAR).....	684
Shonazarov Ashurali Akabayevich	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING YOPILISH XAVFINI BAHOLASH: OMILLI TAHLIL	691
Akbarova Barno Shuxratovna	
ОСОБЕННОСТИ ФИНАНСИРОВАНИЯ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ И ЗА РУБЕЖОМ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ МАКРОЭКОНОМИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ.....	697
Исматуллаев Акмаль Исматуллаевич	
BANK DAROMADLARI BARQARORLIGINING KAPITALLASHUV DARAJASIGA TA'SIRINI BAHOLASH.....	705
Tursunov Mustafo Mirzayevich	

BANK DAROMADLARI BARQARORLIGINING KAPITALLASHUV DARAJASIGA TA'SIRINI BAHOLASH

Tursunov Mustafo Mirzayevich
Denov Tadbirkorlik va Pedagogika
instituti mustaqil izlanuvchisi
ORCID: 0009-0007-9658-7182
Email: mustafo_tursunov@tues.uz

Abstract. The article provides an empirical assessment of the impact of commercial banks' income stability on their level of capitalization, using the banking sector of Uzbekistan as a case study. The study is based on a balanced panel dataset (100 bank-year observations) covering the annual financial indicators of 20 commercial banks that account for more than 90 per cent of the sector's assets over 2020–2024. Income stability is measured through an index derived from the three-year rolling standard deviation of return on assets. The regression results show that the effect of income stability on capitalization is not straightforward: stability determines the composition of capital formation sources rather than the level of the capital adequacy ratio. Banks with stable earnings display a considerably higher share of internal (retained-profit) sources in equity growth and a lower dependence on external capital injections. At the same time, stability alone is insufficient: in the group of banks with low but stable earnings, the internal capital generation rate remains below the sector average.

Keywords: bank capital, capitalization level, income stability, earnings volatility, internal capital generation, return on assets, capital adequacy, panel regression, financial stability.

Annotatsiya. Maqolada tijorat banklari daromadlari barqarorligining ularning kapitallashuv darajasiga ta'siri O'zbekiston bank sektori misolida empirik baholangan. Tadqiqot 2020–2024-yillar uchun bank aktivlarining 90 foizdan ortig'ini qamrab oluvchi 20 ta tijorat bankining yillik moliyaviy ko'rsatkichlaridan shakllantirilgan balanslashgan panel ma'lumotlar bazasiga (100 ta bank-yil kuzatuv) asoslanadi. Daromad barqarorligi aktivlar rentabelligining uch yillik siljuvchi standart chetlanishi asosida hisoblangan indeks orqali o'lchangan. Regression tahlil natijalari daromad barqarorligining kapitallashuv darajasiga ta'siri bir ma'noli emasligini ko'rsatdi: barqarorlik kapital yetariligi koeffitsientining darajasini emas, balki uning shakllanish manbalari tarkibini belgilaydi. Daromadlari barqaror banklarda kapital o'sishining ichki (foyda hisobidan) manbalari ulushi sezilarli darajada yuqori bo'lib, tashqi kapital inyeksiyalariga bog'liqlik pastdir. Shu bilan birga, barqarorlikning o'zi yetarli emas: past, ammo barqaror daromadga ega banklar guruhida ichki kapitallashuv sur'ati sektor o'rtachasidan past bo'lib qolmoqda.

Kalit so'zlar: bank kapitali, kapitallashuv darajasi, daromad barqarorligi, foyda volatilligi, ichki kapitallashuv, aktivlar rentabelligi, kapital yetariligi, panel regressiya, moliyaviy barqarorlik.

Аннотация. В статье представлена эмпирическая оценка влияния стабильности доходов коммерческих банков на уровень их капитализации на примере банковского сектора Узбекистана. Исследование основано на сбалансированной панельной базе данных (100 наблюдений «банк-год»), охватывающей годовые финансовые показатели 20 коммерческих банков, на долю которых приходится более 90 процентов активов сектора за 2020–2024 годы. Стабильность доходов измерена посредством индекса, рассчитанного на основе трёхлетнего скользящего стандартного отклонения рентабельности активов. Результаты регрессионного анализа показывают, что влияние стабильности доходов на капитализацию неоднозначно: стабильность определяет не уровень коэффициента достаточности капитала, а структуру источников его формирования. В банках со стабильными доходами доля внутренних (за счёт прибыли) источников роста капитала существенно выше, а зависимость от внешних вливаний капитала ниже. Вместе с тем сама по себе стабильность недостаточна: в группе банков с низкой, но стабильной доходностью темп внутренней капитализации остаётся ниже среднего по сектору.

Ключевые слова: банковский капитал, уровень капитализации, стабильность доходов, волатильность прибыли, внутренняя капитализация, рентабельность активов, достаточность капитала, панельная регрессия, финансовая устойчивость.

KIRISH

Bank kapitali kredit tashkilotining kutilmagan yo'qotishlarni o'z zimmasiga olish qobiliyatini belgilovchi asosiy moliyaviy resurs hisoblanadi. Kapitallashuv darajasi nafaqat alohida bankning to'lov qobiliyatini, balki butun bank tizimining tashqi shoklarga chidamliligini, iqtisodiyotni kreditlash salohiyatini va moliyaviy vositachilik xarajatlarini ham belgilaydi. Bazel III standartlari doirasida kapitalga qo'yilgan talablarning kuchaytirilishi bank kapitalining miqdoriy jihatidan bir qatorda, uning sifati va shakllanish manbalari barqarorligi masalasini ham dolzarb qilib qo'ydi.

O'zbekiston bank sektorida so'nggi besh yilda kapitallashuv masalasi alohida ahamiyat kasb etdi. "2020–2025-yillarga mo'ljallangan O'zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilish strategiyasi"da davlat ulushi yuqori bo'lgan banklarni transformatsiya qilish, ularni xususiylashtirishga tayyorlash va kapitalning bozor mexanizmlari asosida shakllanishiga o'tish vazifalari belgilangan. Amaldagi tartibga solish talablariga muvofiq, banklar uchun kapital yetariligi koeffitsientining eng kam darajasi 13 foiz, birinchi darajali kapital koeffitsienti esa 10 foiz etib belgilangan. Biroq belgilangan me'yorlarga rasmiy rioya etish kapitallashuvning sifatini to'liq tavsiflamaydi: kapital ustav jamg'armasiga davlat yoki aksiyadorlar tomonidan kiritilgan mablag'lar hisobidan ham, bankning o'z faoliyati natijasida olingan taqsimlanmagan foyda hisobidan ham oshirilishi mumkin. Birinchi holatda kapitallashuv tashqi qo'llab-quvvatlashga bog'liq va shu ma'noda mo'rt bo'ladi, ikkinchi holatda esa u bankning barqaror biznes modeliga tayanadi.

Aynan shu yerda daromadlar barqarorligi masalasi kapitallashuv bilan bevosita bog'lanadi. Nazariy jihatdan, daromadlari barqaror bank taqsimlanmagan foyda hisobidan kapitalni izchil oshirish imkoniyatiga ega bo'ladi va tashqi moliyalashtirish manbalariga kamroq murojaat qiladi. Aksincha, foydasi yuqori volatillikka ega bank uchun ichki kapitallashuv oqimi uzluksiz bo'lmaydi va kapital yetariligi me'yorlarini saqlab qolish uchun aksiyadorlardan qo'shimcha resurs jalb etish zaruriyati yuzaga keladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Bank kapitali strukturasi nazarida asoslari F. Modigliani va M. Millerning kapital strukturasi to'g'risidagi klassik ishlaridan boshlanadi. Ular mukammal bozor sharoitida kompaniya qiymati kapital strukturasi bog'liq emasligini asoslagan bo'lsalar-da, keyingi tadqiqotlar soliq, bankrotlik xarajatlari va axborot asimmetriyasi mavjud bo'lgan real sharoitda bu neytrallik buzilishini ko'rsatdi. S. Myers va N. Majluf tomonidan ishlab chiqilgan "iyerarxiya nazariyasi" (pecking order theory) kompaniyalar moliyalashtirish manbalarini tanlashda avvalo ichki manbalarga — taqsimlanmagan foydaga — tayanishini, tashqi kapital jalb etish esa eng qimmat va oxirgi variant ekanligini asoslaydi. Bank sektoriga tatbiq etilganda, bu nazariya daromadlari barqaror banklar kapitalni asosan foyda hisobidan oshirishini taxmin qilishga imkon beradi.

D. Diamond va R. Rajan bank kapitalining o'ziga xos vazifasini — likvidlik yaratish va kredit portfelining sifatini nazorat qilish o'rtasidagi muvozanatni ta'minlashni asoslab berdilar. A. Berger, R. Herring va G. Szego bank kapitalining tartibga soluvchi me'yorlardan yuqori darajada saqlanishining sabablarini tahlil qilib, banklar o'z kapitallarida "bufer" saqlashini va bu bufer hajmi daromadlarning kutilayotgan o'zgaruvchanligiga bog'liq ekanligini ko'rsatdilar. M. Flannery va K. Rangan, shuningdek, A. Berger va uning hammualiflari yirik bank tashkilotlari kapital koeffitsientlarini faol boshqarishini, maqsadli darajadan chetlanish yuzaga kelganda uni asosan taqsimlanmagan foyda va dividend siyosati orqali tuzatishini empirik tasdiqladilar. R. Gropp va F. Heider bank kapitali strukturasi aniqlovchi omillari nomoliyaviy kompaniyalarnikiga o'xshashligini, ya'ni rentabellik va bank hajmi hal qiluvchi ahamiyatga ega ekanligini aniqladilar.

Daromadlar barqarorligi muammosi alohida tadqiqot yo'nalishi sifatida shakllangan. R. DeYoung va K. Roland banklar daromadlari tarkibida foizsiz daromadlar ulushining oshishi foyda volatilligini kuchaytirishini ko'rsatdi. K. Stiroh AQSh banklari misolida daromadlarni diversifikatsiyalash har doim ham risk bilan tuzatilgan natijani yaxshilamasligini asosladi. M. Kohler Yevropa banklari uchun daromad tarkibi va bank biznes modeli o'rtasidagi bog'liqlikni tahlil qilib, chakana biznes modeliga tayangan banklarda daromadlar barqarorroq ekanligini aniqladi. A. Demircuc-Kunt va H. Huizinga esa moliyalashtirish strategiyasi va daromad tarkibining bank riski hamda natijaviylikka ta'sirini xalqaro kesimda baholadilar.

Kapital va risk o'rtasidagi bog'liqlikni baholashda Z-indeksi keng qo'llaniladi: u bankning kapital buferi va rentabellik darajasining foyda volatilligiga nisbatini ifodalaydi hamda L. Laeven va R. Levine ishlarida bank riskining asosiy o'lchovi sifatida ishlatilgan. Ushbu yondashuv daromad barqarorligi va kapitallashuv o'rtasidagi bog'liqlikni bir ko'rsatkichda birlashtirishga imkon beradi.

Mahalliy iqtisodiy adabiyotda bank kapitallashuvi ko'proq tartibga soluvchi me'yorlarga rioya etish va kapital hajmini oshirish zarurati nuqtai nazaridan o'rganilgan. Biroq kapitallashuv darajasining daromadlar barqarorligi bilan o'zaro bog'liqligi, xususan, kapital o'sishida ichki va tashqi manbalar nisbatining daromad volatilligiga bog'liqligi empirik jihatdan yetarlicha tadqiq etilmagan. Ushbu maqola shu bo'shliqni to'ldirishga qaratilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotning empirik bazasini O'zbekiston Respublikasi tijorat banklarining 2020–2024-yillar yakuni holatidagi moliyaviy ko'rsatkichlari tashkil etadi. Ma'lumotlar "Ahbor-Reyting" reyting agentligining bank sektori bo'yicha analitik sharhlarida e'lon qilingan renkinglardan (aktivlar, o'z kapitali, sof foyda bo'yicha) olindi. Namunaga sektor aktivlarining 90 foizdan ortig'ini qamrab oluvchi va tahlil davrining barcha yillarida faoliyat yuritgan 20 ta bank kiritildi. Natijada 100 ta bank-yil kuzatuidan iborat balanslashgan panel shakllantirildi.

Kapitallashuv darajasi ko'rsatkichi sifatida o'z kapitalining jami aktivlarga nisbati (leverage tipidagi koeffitsient) qabul qilindi:

$$CAP(i,t) = E(i,t) / A(i,t) \times 100 \%,$$

Bu yerda **E** — i-bankning t-yil oxiridagi o'z kapitali; **A** — jami aktivlari. Ushbu ko'rsatkich tartibga soluvchi kapital yetariligi koeffitsientidan farq qiladi, chunki u aktivlarni risk bo'yicha tortmaydi; ayni paytda, u banklararo taqqoslash uchun qulay va ochiq manbalar asosida hisoblanadi.

Rentabellik ko'rsatkichlari an'anaviy tarzda hisoblandi: **ROA = sof foyda / aktivlar**, **ROE = sof foyda / o'z kapitali**. Daromad barqarorligini o'lchash uchun aktivlar rentabelligining uch yillik siljuvchi standart chetlanishi va uning asosidagi barqarorlik indeksi qo'llanildi:

$$IS(i,t) = 1 / (1 + \sigma_{ROA}(i,t)),$$

Bu yerda σ_{ROA} — i-bank uchun t–2 dan t-yilgacha bo'lgan davrdagi ROAning standart chetlanishi. Indeks (0; 1] oralig'ida qiymat qabul qiladi: uning birga yaqinlashuvi daromadlarning yuqori barqarorligini bildiradi. Uch yillik oyna qo'llanilganligi sababli regressiya baholari 2022–2024-yillar uchun, ya'ni 60 ta kuzatuv asosida olindi.

Kapital o'sishining manbalarini ajratish uchun quyidagi ko'rsatkichlar hisoblandi. Ichki kapitallashuv koeffitsienti **ICG(i,t) = NP(i,t) / E(i,t–1) × 100 %** sof foyda hisobidan kapitalning potensial o'sish sur'atini ifodalaydi. Tashqi manbalar hissasi **EXT(i,t) = [ΔE(i,t) – NP(i,t)] / E(i,t–1) × 100 %** kapitaldagi o'zgarishning foyda bilan izohlanmaydigan qismini (ustav kapitalini to'ldirish, aksiyadorlar inyeksiyalari, qayta baholash) aks ettiradi. Kesimli tahlil uchun esa butun davr bo'yicha kapital o'sishida ichki manbalar ulushi **INT(i) = ΣNP / ΣΔE × 100 %** ko'rsatkichi hisoblandi; uning 100 foizdan yuqori qiymati bank foydasining bir qismi dividend sifatida taqsimlanganini yoki kapitalning boshqa moddolari kamayganini bildiradi.

Nazorat o'zgaruvchilari sifatida bank hajmi (aktivlar logarifmi, **lnA**) va aktivlarning yillik o'sish sur'ati (**GA**) kiritildi. Baholash uchun quyidagi tenglamalar qo'llanildi:

$$(1) CAP(i,t) = b_0 + b_1 IS(i,t) + b_2 ROA(i,t) + b_3 lnA(i,t) + b_4 GA(i,t) + e(i,t)$$

$$(2) dCAP(i,t) = a_0 + a_1 IS(i,t) + a_2 ROA(i,t) + a_3 lnA(i,t) + a_4 GA(i,t) + u(i,t)$$

$$(3) INT(i) = g_0 + g_1 IS(i) + g_2 lnA(i) + g_3 GA(i) + v(i)$$

(1) va (2)-modellar panel ma'lumotlar asosida, (3)-model esa 20 ta bank bo'yicha kesimli (cross-section) ma'lumotlar asosida baholandi. Baholash eng kichik kvadratlar usulida, geteroskedastiklikka chidamli (HC1) standart xatolar bilan amalga oshirildi; qo'shimcha ravishda, bank effektlari kiritilgan qat'iy effektlar modeli ham baholandi. Hisob-kitoblar Python muhitida bajarildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tahlilni sektor darajasidagi umumiy tendensiyalardan boshlaymiz. 1-jadval tanlab olingan 20 ta bank bo'yicha jamlangan ko'rsatkichlar dinamikasini aks ettiradi.

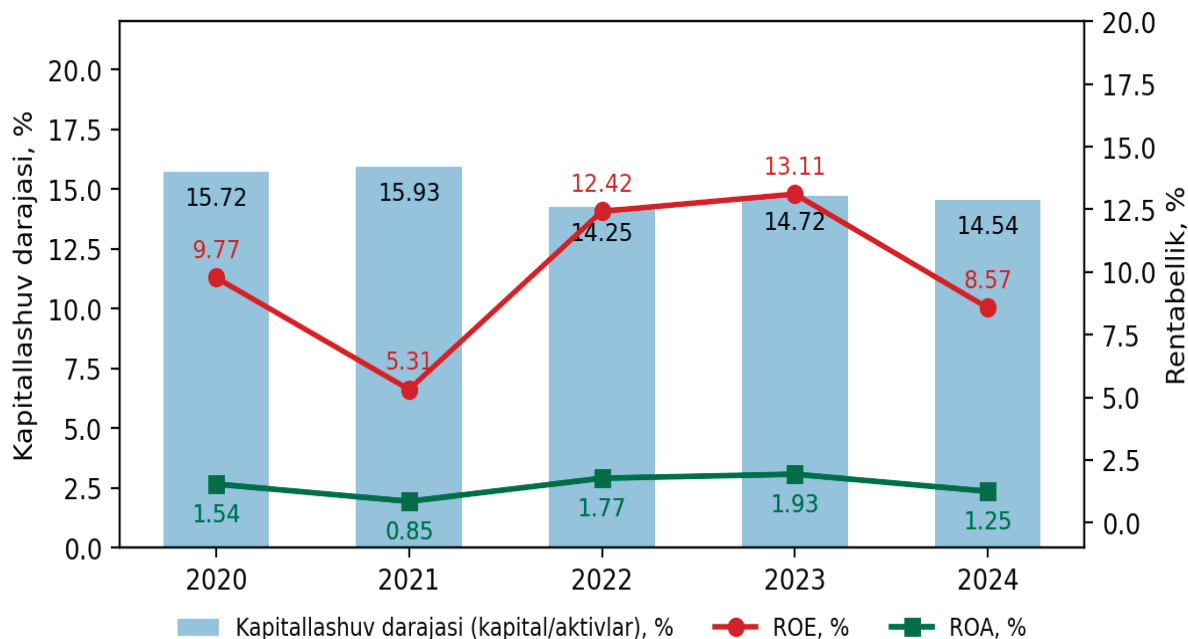
1-jadval
20 ta bank bo'yicha jamlangan ko'rsatkichlar dinamikasi

Ko'rsatkich	2020	2021	2022	2023	2024
Aktivlar, trln. so'm	343,6	415,3	520,8	608,2	707,0
O'z kapitali, trln. so'm	54,0	66,1	74,2	89,5	102,8
Sof foyda, trln. so'm	5,28	3,51	9,22	11,74	8,81
Kapitallashuv darajasi, %	15,72	15,93	14,25	14,72	14,54
ROA, %	1,54	0,85	1,77	1,93	1,25
ROE, %	9,77	5,31	12,42	13,11	8,57
Kapital o'sishida ichki manbalar ulushi, %	-	29,0	114,3	76,6	66,4

Jadval ma'lumotlaridan ko'rinadiki, besh yil ichida namunadagi banklarning jami aktivlari 2,06 barobar, o'z kapitali esa 1,90 barobar oshgan. Kapitalning aktivlarga nisbatan sekinroq o'sishi natijasida kapitallashuv darajasi 15,72 foizdan 14,54 foizga, ya'ni 1,18 foiz punktga pasaygan. Bu pasayish tanqidiy emas, biroq u kapital o'sishining kreditlash faolligi ortidan yetib bormayotganini ko'rsatadi.

Alohida e'tiborni kapital o'sishida ichki manbalar ulushining dinamikasi tortadi. 2022-yilda banklarning sof foydasi kapital o'sishidan ham yuqori bo'lgan (114,3 foiz), ya'ni o'sish to'liq foyda hisobidan ta'minlangan. 2023-yilda bu ko'rsatkich 76,6 foizga, 2024-yilda esa 66,4 foizga pasaygan. Bu shuni anglatadiki, so'nggi ikki yilda kapital o'sishining uchdan bir qismidan ko'prog'i tashqi manbalar — aksiyadorlar va davlat tomonidan kiritilgan mablag'lar hisobiga to'g'ri kelmoqda. Bunday tendensiya 2024-yilda sektor sof foydasining 24,9 foizga qisqarishi bilan ham bog'liq.

1-rasm. Namunadagi banklar bo'yicha kapitallashuv darajasi va rentabellik dinamikasi, %

2-jadvalda regressiya baholashida ishlatilgan namunaning (2022–2024-yillar, 60 ta kuzatuv) tavsifiy statistikasi keltirilgan.

2-jadval
Baholash namunasining tavsifiy statistikasi (N = 60)

O'zgaruvchi	N	O'rtacha	St. chetlanish	Min.	Maks.
CAP - kapitallashuv darajasi, %	60	15,89	4,61	9,01	28,55
IS - daromad barqarorligi indeksi	60	0,602	0,205	0,124	0,945
sigma_ROA - ROA volatilligi, %	60	1,07	1,43	0,06	7,05
ROA, %	60	2,31	2,75	-7,24	8,47
ROE, %	60	15,38	16,26	-47,99	41,46
ICG - ichki kapitallashuv, %	60	21,37	22,89	-43,31	72,54
EXT - tashqi manbalar hissasi, %	60	6,37	25,44	-12,50	125,85
GA - aktivlar o'sishi, %	60	30,16	27,53	-6,25	125,40

Namunada banklararo tafovutlar sezilarli: kapitallashuv darajasi 9,01 foizdan 28,55 foizgacha, ROA volatilligi esa 0,06 dan 7,05 foiz punktga o'zgaradi. Bu tafovutlar kapitallashuv va daromad barqarorligi o'rtasidagi bog'liqlikni tahlil qilish uchun yetarli o'zgaruvchanlikni ta'minlaydi.

3-jadvalda banklar daromad barqarorligi indeksining kamayib borish tartibida joylashtirilgan holda, ularning asosiy ko'rsatkichlari keltirilgan.

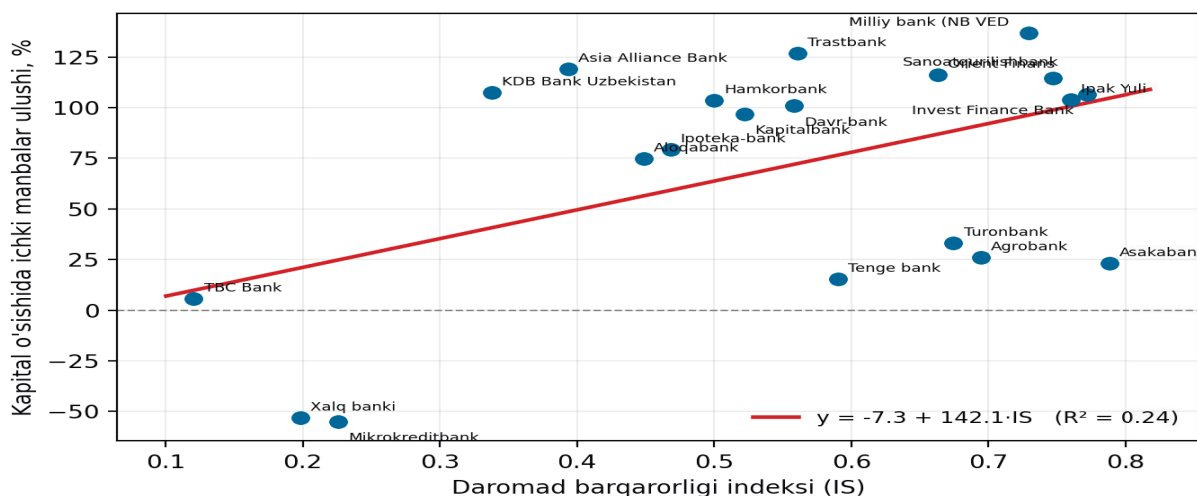
3-jadval

Banklar kesimida daromad barqarorligi va kapitallashuv ko'rsatkichlari (2020–2024-yillar o'rtachasi)

Bank	CAP, %	ROA, %	sigma_ROA	IS	Ichki manbalar ulushi, %
Asakabank	12,99	0,28	0,27	0,79	23,0
Invest Finance Bank	12,70	2,42	0,30	0,77	106,7
Ipak Yo'li	16,20	3,89	0,32	0,76	103,8
Sanoatqurilishbank	12,52	1,40	0,34	0,75	114,5
Milliy bank	15,08	1,37	0,37	0,73	137,0
Agrobank	18,52	0,84	0,44	0,69	26,0
Turonbank	13,74	0,63	0,48	0,67	33,2
Orient Finans	19,05	4,77	0,51	0,66	116,1
Tenge bank	24,55	0,88	0,69	0,59	15,3
Trastbank	20,99	7,28	0,78	0,56	126,9
Davr-bank	15,95	5,24	0,79	0,56	101,0
Kapitalbank	10,31	2,84	0,91	0,52	96,9
Hamkorbank	16,18	4,39	1,00	0,50	103,5
Ipoteka-bank	13,86	1,42	1,14	0,47	79,3
Aloqabank	14,70	1,79	1,23	0,45	74,9
Asia Alliance Bank	11,83	3,22	1,54	0,39	119,1
KDB Bank Uzbekistan	12,72	2,96	1,96	0,34	107,6
Mikrokreditbank	18,31	-1,13	3,43	0,23	-88,5
Xalq banki	17,77	-0,99	4,05	0,20	-53,1
TBC Bank	41,85	-5,16	7,30	0,12	5,6

Jadvaldan ikkita muhim xulosa kelib chiqadi. Birinchidan, daromad barqarorligi va kapitallashuv darajasi o'rtasidagi to'g'ridan-to'g'ri korrelyatsiya manfiy ($r = -0,456$; $p = 0,043$). Bu ilk qarashda gipotezaga zid ko'rinadi. Biroq bog'liqlikning manfiyligi tarkibiy sabab bilan izohlanadi: eng yuqori kapitallashuv darajasiga ega banklar — TBC Bank (41,9 foiz), Tenge Bank (24,6 foiz) — bozorga nisbatan yaqinda kirgan, hali barqaror foyda oqimini shakllantirmagan, kapitali esa asosan xorijiy aksiyadorlarning inyeksiyalari hisobidan to'ldirilgan banklardir. Ularda yuqori kapitallashuv daromad barqarorligining natijasi emas, balki uning yo'qligini qoplash vositasidir.

Ikkinchidan, daromad barqarorligi va kapital o'sishida ichki manbalar ulushi o'rtasidagi bog'liqlik ijobiy va statistik jihatdan ahamiyatli ($r = 0,488$; $p = 0,029$). Bu bog'liqlik 2-rasmda vizual tarzda keltirilgan.

2-rasm. Daromad barqarorligi indeksi va kapital o'sishida ichki manbalar ulushi o'rtasidagi bog'liqlik

Grafikda daromadlari eng yuqori volatillikka ega banklar (Xalq banki, Mikrokreditbank, TBC Bank) aniq

ajralib turadi: ularda ichki manbalar ulushi manfiy yoki nolga yaqin, ya'ni kapital o'sishi butunlay tashqi resurslar hisobidan ta'minlangan. Bu banklar tahlil davrida yirik zararlarni qayd etgan va ularning kapitali davlat yoki bosh kompaniya tomonidan to'ldirilgan.

4-jadvalda banklar daromad barqarorligi indeksi bo'yicha uchta teng guruhga ajratilgan holda solishtirildi.

4-jadval
Daromad barqarorligi guruhlariga bo'yicha o'rtacha ko'rsatkichlar (2022–2024-yillar)

Guruh	IS	sigma_ROA	CAP, %	ROA, %	ICG, %	EXT, %
I guruh (past barqarorlik)	0,37	2,35	17,24	2,25	25,4	16,5
II guruh (o'rtacha)	0,63	0,60	15,71	3,29	26,6	-3,2
III guruh (yuqori barqarorlik)	0,81	0,26	14,72	1,39	12,1	5,8

Guruhlar bo'yicha taqqoslash muhim nozik jihatni ochib beradi. Tashqi manbalarga bog'liqlik past barqarorlikka ega I guruhda eng yuqori (EXT = 16,5 foiz), o'rtacha barqarorlikdagi II guruhda esa manfiy qiymatga ega (-3,2 foiz), ya'ni bu guruh banklari kapitalini foyda hisobidan mustaqil ravishda oshirib, hatto dividend to'lash imkoniyatiga ega bo'lgan. Biroq eng yuqori barqarorlikka ega III guruhda ichki kapitallashuv sur'ati eng past (12,1 foiz) bo'lib chiqdi. Buning sababi shundaki, bu guruhga asosan yirik davlat banklari — Asakabank, Agrobank, Turonbank kiradi. Ularda daromadlar haqiqatan ham barqaror, biroq bu "past darajadagi barqarorlik"dir: ROA ko'rsatkichi 0,28–0,84 foiz oralig'ida bo'lib, sektor o'rtachasidan bir necha barobar past. Natijada ularda kapital o'sishining 23–33 foizigina foyda hisobidan ta'minlangan.

Ushbu tahlil natijalari 5-jadvalda keltirilgan regressiya baholari bilan tasdiqlanadi.

5-jadval
Regressiya tahlili natijalari

O'zgaruvchi	(1) CAP, panel OLS	(2) dCAP, panel OLS	(3) CAP, qat'iy effektlar	(4) INT, kesimli OLS
IS	-4,290* (2,358)	-2,522* (1,531)	-2,515 (3,012)	154,129** (76,521)
ROA	-0,051 (0,259)	0,544*** (0,169)	0,624*** (0,214)	-
lnA	-1,603** (0,734)	-0,022 (0,497)	-3,247** (1,538)	-14,568 (15,565)
GA	0,013 (0,029)	-0,048*** (0,015)	-0,047*** (0,011)	-0,141 (0,339)
Konstanta	34,051*** (8,080)	1,467 (5,625)	56,075*** (18,433)	132,704 (162,998)
Kuzatuvlar soni	60	60	60	20
R-kvadrat	0,225	0,408	0,877	0,283
Tuzatilgan R-kvadrat	0,169	0,365	0,799	0,148

Izoh: qavs ichida geteroskedastiklikka chidamli (HC1) standart xatolar. - 1%, - 5%, - 10% darajada ahamiyatli.

Birinci modelda daromad barqarorligi indeksi oldidagi koeffitsient manfiy (-4,290) va faqat 10 foiz darajada ahamiyatli. Bank hajmi oldidagi koeffitsient manfiy va ahamiyatli (-1,603; p = 0,029): yirikroq banklar nisbatan past kapitallashuv darajasida ishlaydi, bu masshtab effekti va ularning tizimli ahamiyatlili bilan bog'liq bo'lishi mumkin. Shunday qilib, H1 gipotezasi — daromad barqarorligining kapitallashuv darajasiga bevosita ijobiy ta'siri — qo'llab-quvvatlanmadi.

Ikkinchi va uchinchi modellar kapitallashuv darajasidagi o'zgarishning asosiy harakatlantiruvchi kuchlarini aniqlaydi. Aktivlar rentabelligining koeffitsienti ijobiy va 1 foiz darajada ahamiyatli (dCAP modelida 0,544; qat'iy

effektlar modelida 0,624): ROAning bir foiz punktga oshishi kapitallashuv darajasining taxminan 0,54–0,62 foiz punktga o'sishi bilan birga keladi. Aktivlar o'sishi oldidagi koeffitsient esa manfiy va yuqori darajada ahamiyatli ($-0,047...-0,048$): aktivlarning har 10 foizga jadal kengayishi, agar u foyda bilan qo'llab-quvvatlanmasa, kapitallashuv darajasini taxminan 0,5 foiz punktga pasaytiradi. Bu natija H3 gipotezasini tasdiqlaydi va bank kapitalining "suyultirilishi" (dilution) samarasini miqdoriy jihatdan ko'rsatadi. Qat'iy effektlar modelining aniqlash darajasi yuqori ($R\text{-kvadrat} = 0,877$), bu kapitallashuv darajasidagi tafovutlarning katta qismi banklarning individual, vaqt bo'yicha o'zgarmas xususiyatlari — biznes modeli, mulkchilik shakli, mijozlar bazasi — bilan izohlanishini bildiradi.

To'rtinchi model esa tadqiqotning markaziy natijasini beradi: daromad barqarorligi indeksining kapital o'sishida ichki manbalar ulushiga ta'siri ijobiy va 5 foiz darajada ahamiyatli ($154,129$; $p = 0,044$). Iqtisodiy ma'noda, bu barqarorlik indeksining 0,1 birlikka oshishi kapital o'sishida foyda hisobiga to'g'ri keladigan ulushni o'rtacha 15,4 foiz punktga oshirishini anglatadi. Shunday qilib, H2 gipotezasi tasdiqlandi.

Natijalarni umumlashtirsak, daromadlar barqarorligi kapitallashuvning miqdoriy darajasini emas, balki uning sifat tavsifini — o'z-o'zini moliyalashtirish qobiliyatini belgilaydi. Ayni paytda, modelga rentabellik darajasi kiritilganda barqarorlik koeffitsientining ahamiyatligi yo'qoladi va ROA ustunlik qiladi. Bu barqarorlik va rentabellikning o'zaro to'ldiruvchi shartlar ekanligini ko'rsatadi: yetarli daromad darajasi bilan qo'llab-quvvatlanmagan barqarorlik ichki kapitallashuvni ta'minlay olmaydi. Tadqiqotning cheklovlar sifatida namuna hajmining nisbatan kichikligi, kapitallashuvning tartibga soluvchi koeffitsient o'rniga balans ko'rsatkichi orqali o'lganligi va daromadlar tarkibi (foizli va foizsiz daromadlar nisbati) bo'yicha ma'lumotlarning qamrab olinmaganligini qayd etish lozim.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'tkazilgan tadqiqot O'zbekiston tijorat banklarida daromadlar barqarorligi va kapitallashuv o'rtasidagi bog'liqlik xususida quyidagi xulosalarni chiqarishga imkon beradi.

Birinchidan, tahlil davrida namunadagi banklarning kapitallashuv darajasi 15,72 foizdan 14,54 foizga pasaygan. Bu tartibga soluvchi me'yorlardan yuqori bo'lsa-da, kapitalning aktivlarga nisbatan sekinroq o'sishi tendensiyasi saqlanib qolmoqda.

Ikkinchidan, kapital o'sishida ichki manbalar ulushi 2022-yildagi 114,3 foizdan 2024-yilda 66,4 foizga qisqargan. Bu sektor kapitallashuvda tashqi kapital manbalarining roli ortganini ko'rsatadi hamda o'rta muddatli istiqbolda ichki kapitallashuv manbalarini yanada mustahkamlash zarurligini anglatadi.

Uchinchidan, daromadlar barqarorligining kapitallashuv darajasiga bevosita ta'siri tasdiqlanmadi; aksincha, statistik bog'liqlik manfiy bo'lib chiqdi. Buning sababi — eng yuqori kapitallashuv ko'rsatkichlari barqaror foyda oqimi hali to'liq shakllanmagan, kapitali tashqi manbalar hisobidan to'ldirilgan yosh banklarga tegishli ekanligidir. Bu kapitallashuv darajasini yakka ko'rsatkich sifatida baholash yetarli emasligini bildiradi.

To'rtinchidan, daromadlar barqarorligi kapital o'sishida ichki manbalar ulushiga sezilarli ijobiy ta'sir ko'rsatadi: barqarorlik indeksining 0,1 birlikka oshishi bu ulushni o'rtacha 15,4 foiz punktga oshiradi. Demak, barqaror daromad kapitallashuvning miqdorini emas, balki uning sifati va mustaqilligini belgilaydi.

Beshinchidan, kapitallashuv darajasidagi o'zgarish birinchi navbatda rentabellik (ROA) va aktivlar o'sish sur'ati o'rtasidagi muvozanat bilan belgilanadi. Aktivlarning foyda bilan yetarli darajada qo'llab-quvvatlanmagan jadal o'sishi kapitallashuv darajasiga pasaytiruvchi ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Oltinchidan, yuqori barqarorlikka ega davlat banklari guruhida "past darajadagi barqarorlik" holati kuzatiladi: daromadlar barqaror bo'lsa-da, ularning mavjud darajasi ichki kapitallashuv imkoniyatlarini yanada kengaytirishni talab etadi.

Shu asosda quyidagi takliflar ilgari suriladi. Birinchidan, banklarning kapitallashuv siyosatini baholashda kapital yetariligi koeffitsienti bilan bir qatorda, kapital o'sishida ichki manbalar ulushi va ichki kapitallashuv koeffitsienti ko'rsatkichlarini nazorat ko'rsatkichlari sifatida qo'llash maqsadga muvofiq. Ikkinchidan, davlat ulushi yuqori banklarda kapitalni shakllantirish manbalarini bosqichma-bosqich diversifikatsiya qilish, ichki rentabellikni oshirish va o'z-o'zini moliyalashtirish imkoniyatlarini kengaytirish maqsadga muvofiq; buning uchun bank rahbariyatining samaradorlik ko'rsatkichlariga (KPI) ichki kapitallashuv sur'atini kiritish mumkin. Uchinchidan, daromadlar barqarorligini oshirish maqsadida banklarda daromadlar tarkibini diversifikatsiyalash — komissiya daromadlari, xazina operatsiyalari va raqamli xizmatlar ulushini oshirish — bo'yicha aniq maqsadli ko'rsatkichlar belgilanishi zarur. To'rtinchidan, kredit portfelining jadal o'sishi kapital rejasi bilan bog'lanishi, ya'ni har bir bankda o'sish sur'atining kapitallashuv darajasiga ta'sirini baholovchi kapital rejalashtirish modeli joriy etilishi lozim. Beshinchidan, dividend siyosati kapitallashuv maqsadlari bilan uyg'unlashtirilishi, ayniqsa kapital yetariligi buferi past bo'lgan banklarda foydani kapitallashtirish ustuvor yo'nalishlardan biri bo'lishi kerak.

Keyingi tadqiqotlarda daromadlar tarkibi (foizli va foizsiz daromadlar nisbati), kredit portfelining sifati (NPL ulushi) va makroiqtisodiy omillarni hisobga oluvchi kengaytirilgan modellarni qo'llash, shuningdek, dinamik panel usullaridan foydalanish natijalarning ishonchliligini oshirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 12-maydagi PF–5992-son Farmoni. **2020–2025-yillarga mo'ljallangan O'zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilish strategiyasi to'g'risida** [Elektron manba]. – Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi (LexUZ). – Murojaat sanasi: 30.08.2026. LexUZdagi rasmiy matn
2. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki Boshqaruvining 2015-yil 13-iyundagi 14/3-son qarori bilan tasdiqlangan **“Tijorat banklari kapitalining monandligiga qo'yiladigan talablar to'g'risida”gi Nizom** (O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligida 2015-yil 6-iyulda 2693-son bilan davlat ro'yxatidan o'tkazilgan) [Elektron manba]. – Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi (LexUZ). – Murojaat sanasi: 30.08.2026. LexUZdagi rasmiy matn
3. Basel Committee on Banking Supervision. **Basel III: A Global Regulatory Framework for More Resilient Banks and Banking Systems**. – Basel: Bank for International Settlements, 2011. – 77 p.
4. Modigliani F., Miller M. H. The Cost of Capital, Corporation Finance and the Theory of Investment // **The American Economic Review**. – 1958. – Vol. 48, No. 3. – P. 261–297.
5. Myers S. C., Majluf N. S. Corporate Financing and Investment Decisions When Firms Have Information That Investors Do Not Have // **Journal of Financial Economics**. – 1984. – Vol. 13, No. 2. – P. 187–221.
6. Diamond D. W., Rajan R. G. A Theory of Bank Capital // **The Journal of Finance**. – 2000. – Vol. 55, No. 6. – P. 2431–2465.
7. Berger A. N., Herring R. J., Szegö G. P. The Role of Capital in Financial Institutions // **Journal of Banking & Finance**. – 1995. – Vol. 19, No. 3–4. – P. 393–430.
8. Flannery M. J., Rangan K. P. What Caused the Bank Capital Build-Up of the 1990s? // **Review of Finance**. – 2008. – Vol. 12, No. 2. – P. 391–429.
9. Berger A. N., DeYoung R., Flannery M. J., Lee D., Oztekin O. How Do Large Banking Organizations Manage Their Capital Ratios? // **Journal of Financial Services Research**. – 2008. – Vol. 34. – P. 123–149.
10. Gropp R., Heider F. The Determinants of Bank Capital Structure // **Review of Finance**. – 2010. – Vol. 14, No. 4. – P. 587–622.
11. DeYoung R., Roland K. P. Product Mix and Earnings Volatility at Commercial Banks: Evidence from a Degree of Total Leverage Model // **Journal of Financial Intermediation**. – 2001. – Vol. 10, No. 1. – P. 54–84.
12. Stiroh K. J. Diversification in Banking: Is Noninterest Income the Answer? // **Journal of Money, Credit and Banking**. – 2004. – Vol. 36, No. 5. – P. 853–882.
13. Köhler M. Which Banks Are More Risky? The Impact of Business Models on Bank Stability // **Journal of Financial Stability**. – 2015. – Vol. 16. – P. 195–212.
14. Demirgüç-Kunt A., Huizinga H. Bank Activity and Funding Strategies: The Impact on Risk and Returns // **Journal of Financial Economics**. – 2010. – Vol. 98, No. 3. – P. 626–650.
15. Laeven L., Levine R. Bank Governance, Regulation and Risk Taking // **Journal of Financial Economics**. – 2009. – Vol. 93, No. 2. – P. 259–275.
16. Beltratti A., Stulz R. M. The Credit Crisis Around the Globe: Why Did Some Banks Perform Better? // **Journal of Financial Economics**. – 2012. – Vol. 105, No. 1. – P. 1–17.
17. Abdullayeva Sh. Z. **Bank ishi: darslik**. – Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2017. – 732 b.
18. “Ahbor-Reyting” reyting agentligi. **Bank sektorining analitik sharhi**. – Toshkent, 2024–2025. – № 74; № 78.
19. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. **Bank tizimi faoliyatining asosiy ko'rsatkichlari** [Elektron manba]. – O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining rasmiy veb-sayti. – Murojaat sanasi: 30.08.2026. Markaziy bankning rasmiy statistikasi

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 8/2

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>